

Antwoorden d.d. 24 oktober 2007 op de vragen gesteld door het lid Jansen (SP) aan de Minister van Economische Zaken over slimme energiemeters (ingezonden 9 oktober 2007).

1. Waarom zijn in het rapport «Domme meters worden slim»¹ bij de 25 onderzochte kosten/batenposten de volgende kostenposten niet onderzocht:

- het (hogere?) energieverbruik van dergelijke meters en de daarmee samenhangende communicatie?*
- het (duurdere?) onderhoud?*
- de (kortere?) levensduur van slimme meters ten opzichte van mechanische meters?*

Het KEMA rapport uit 2005 is een deelrapport van het totale onderzoek dat SenterNovem in opdracht van EZ heeft uitgevoerd en dat heeft geleid tot het SenterNovem rapport “Advies invoering slimme meetinfrastructuur bij kleinverbruikers” van oktober 2005.

De levensduur is door KEMA wel meegewogen als parameter. Overigens stelt KEMA daarbij dat deze parameter van minder grote invloed is op het projectresultaat dan bijvoorbeeld de kosten van draadloze communicatie en de kostenbesparingen als gevolg van minder foute meterstanden in facturen en dergelijke.

In vervolg op het SenterNovem rapport is in opdracht van de energiesector door Accenture een nieuwe en aanvullende studie uitgevoerd. Ook dit rapport heeft een rol gespeeld bij de beleidsoverwegingen. Over de resultaten van beide onderzoeken heb ik u geïnformeerd op 5 september 2006 (Kamerstukken 28982, nr. 57). In dit laatste onderzoek is tevens gekeken naar kosten van onderhoud, communicatie en de levensduur. Onderhoud is feitelijk vrijwel niet meer aan de orde. Net zoals bij de huidige mechanische meter wordt een meter gelijk vervangen bij een defect. Bij de slimme meter zijn wel software updates mogelijk, maar deze gebeuren op afstand en de kosten zijn daarmee een fractie van fysiek onderhoud. Het energieverbruik van de slimme meter en de communicatie-infrastructuur is gering (uitgaande van een constante voeding van 2W is dat minder dan 20 kWh per jaar per huishouden, waarbij nog afgetrokken moet worden het energieverbruik van de huidige meter). Het energieverbruik wordt ook niet gemeten door de meter zelf en komt dus ten laste van de netbeheerder.

2. Zijn praktijkgegevens², bijvoorbeeld over de werkelijk gerealiseerde gas en elektriciteitsbesparing bij kleinverbruikers, en een daling van de energieprijzen door

¹ KEMA, 30 augustus 2005, in opdracht van Ministerie EZ/SenterNovem.

² Idem, pag. 19.

de toegenomen concurrentie³, inmiddels wel beschikbaar op grond van de grootschalige uitrol van slimme meters in Italië en Zweden in de afgelopen jaren?

Uit gegevens van een van de Nederlandse energieleveranciers die al een behoorlijk aantal slimme meters heeft geplaatst bij klanten, blijkt dat 18% van die klanten 10% of meer energiebesparing heeft gerealiseerd.

Voorts is er vrij veel informatie over praktijkproeven die zijn gedaan in diverse landen. Een expert op het gebied van feedback – Sarah Darby (Environmental Change Institute, University of Oxford) – heeft in diverse studies (laatste van april 2006) aangegeven dat actuele informatie over het verbruik noodzakelijk is voor energiebesparing en dat praktijkonderzoek aantoonde dat besparingen liggen tussen de 0 en 15%. Uit praktijkgegevens uit ondermeer Canada, het VK, Noorwegen en andere Scandinavische landen blijkt dat gerealiseerde besparingen het grootst zijn (5-15%) als de feedback plaatsvindt via gebruiksvriendelijke displays waarop direct het actuele verbruik, de kosten en historisch verbruik te zien is.

Het Zweedse Agentschap voor Energie is in haar argumentatie voor de brede uitrol van de slimme meter uitgegaan van een totale geschatte besparing van 2-3%. Op dit moment zijn er nog geen officiële cijfers uit Zweden over de huidige 1 miljoen geïnstalleerde meters die deze schatting bevestigen. In juli 2009 (dus binnen 5 jaar na de start) moeten het er overigens 5 miljoen zijn. De reden om in Italië slimme meters uit te rollen was overigens niet gelegen op het vlak van energiebesparing, maar had vooral te maken met het beperken van enorme technische en administratieve verliezen bij de energiebedrijven in dat land door ‘verloren’ stroom.

De business case voor de slimme meter in Nederland is gestoeld op een veelheid van functionaliteiten en voordelen en niet alleen op energiebesparing. Een goede vergelijking met andere landen is dus niet zondermeer mogelijk.

3. Is het waar dat de kosten voor een display (in de meterkast) in genoemd onderzoek buiten beschouwing zijn gelaten, omdat dit als een «optionele aanschaf» wordt beschouwd?⁴

Nee, hier is waarschijnlijk sprake van een misverstand. Een afleesbaar telwerk moet altijd verplicht op de meetinrichting aanwezig zijn op grond van de Metrologiewet. De kosten daarvan zijn dan ook gewoon onderdeel van de analyse. Een extra display dat elders in het huis de bewoner additionele informatie geeft over zijn actuele verbruik (en dat -indien gewenst draadloos- communiceert met de digitale meter in de meterkast) is

³ Idem, pag. 31: «Uit het tornadodiagram in figuur 4.4 blijkt dat de energieprijzverlaging die slimme meters afdwingen (door toegenomen concurrentie omdat switchen makkelijker wordt) van grote invloed is op de netto contante waarde van het referentiealternatief. Deze parameter heeft daarom meer onderzoek. Verder is het de vraag in hoeverre deze aangenomen ruimte voor prijsverlaging in de toekomst al wordt gerealiseerd zonder de introductie van slimme meters. Ook dan zal de markt zich immers verder ontwikkelen, zal de concurrentie toenemen en zal deze «ruimte» worden ingezet in de slag om de consument. Deze vraag is het gevolg van het gekozen nulalternatief (een statische nulsituatie).»

⁴ Idem, pag. 27: «KB2 (aanschaf display door huishoudens) levert geen bijdrage omdat deze buiten beschouwing is gelaten in dit project, het gaat hier om een optionele functionaliteit en individuele keuze per huishouden.»

wel een optionele aanschaf of kan (gratis) worden aangeboden in het productenpakket van een marktpartij.

4. Zo ja, deelt u de mening dat deze kosten wel dienen te worden meegenomen, omdat de consument op dit moment immers ook zijn eigen meter kan aflezen?

Zie het antwoord op vraag 3. Ook slimme meters moeten áltijd ter plaatse kunnen worden afgelezen.

5. Wat is uw reactie op de stelling dat het KEMA-onderzoek een geflatteerd positieve conclusie opleverde over de financiële baten van een hoge transitiesnelheid⁵, omdat het geen rekening hield met de leercurve (c.q. een kostenbesparing door minder kinderziekten) bij een meer geleidelijke invoering van slimme meters?

Hier wordt uitgegaan van de veronderstelling dat een lagere transitiesnelheid leidt tot een grotere leercurve. Ik kan mij alleszins voorstellen dat een hoge leercurve ook bij een relatief korte invoeringstermijn mogelijk moet zijn. In Italië werden gemiddeld 40.000 meters per dag geïnstalleerd (weliswaar meestal aan de buitenkant van het huis), dat zijn zo'n 10 miljoen per jaar.

In Zweden worden 5 miljoen meters geïnstalleerd in ongeveer 5 jaar tijd. Daarbij komt een uiterst belangrijk argument voor de voorgestelde invoeringstermijn van 6 jaar: de energiesector heeft zelf aangevoerd dat de periode waarin er twee systemen naast elkaar bestaan (domme en slimme meters én de daarvoor vereiste afhandelingssystemen) zo kort mogelijk dient te zijn. Het te lang handhaven van twee systemen is kostenverhogend, foutgevoelig en levert onduidelijkheid op.

De transitiesnelheid heeft een significante invloed op de projectwaarde. Dit komt doordat bij een kortere transitietijd de inkomsten van de slimme meter naar voren worden gehaald en de kostenbesparingen ten opzichte van het huidige systeem snel worden gerealiseerd en dus netto contant meer bijdragen.

6. Bent u bereid om, aangezien de door KEMA berekende contante waarden bij transitieperiodes van 5, 10 en 20 jaar slechts beperkt verschillen, te laten onderzoeken wat het effect is indien wél rekening wordt gehouden met de gebruikelijke leercurve?

Zoals ik heb gesteld in het antwoord op de voorgaande vraag is in mijn ogen niet zozeer de leercurve van groot belang, alswel het zo kort mogelijk houden van de transitieperiode waarin er twee systemen naast elkaar bestaan.

Bij het plannen van de grootschalige uitrol wordt uiteraard gebruik gemaakt van de ervaringen die verschillende inmiddels lopende pilotprojecten wordt verkregen. Overigens zijn er in het wetsvoorstel verbetering werking energiemarkt dat momenteel bij de Raad van State ligt, in het kader van de uitroltermijn evaluatiemomenten ingebouwd. Deze momenten zijn bedoeld om periodiek te toetsen of de uitrol van de slimme meters in de praktijk blijft aansluiten bij de gehanteerde beleidsdoelstellingen. De effecten van een leercurve zullen dan ook zichtbaar worden. Op het moment dat dit

⁵ Idem, pag. 33,

wetsvoorstel in uw Kamer ligt spreek ik graag nader met u over zaken als de uitroltermijn en de invulling van deze periodieke evaluatie.

7. Bent u bereid om een update te laten uitvoeren van het onderzoek «Domme meters worden slim», waarin óók de vergeten potentiële kostenposten worden meegenomen en bovendien gebruik wordt gemaakt van de praktijkinformatie die sinds 2005 beschikbaar is gekomen, na de grootschalige uitrol van slimme meters in andere landen?

Ik ben het met u eens dat de omvang van de vereiste investeringen gedegen onderzoek vergt. Vandaar dat er - zoals aangegeven - nog nader en recenter onderzoek is gedaan (Accenture), inclusief de door u genoemde kostenposten, waarvan de resultaten zijn meegenomen in de diverse business plannen van netbeheerders. Dat biedt afdoende basis voor het flankerende beleid dat nodig is om een deel van de ambities van dit Kabinet in het kader van Schoner en Zuiniger te halen.

Waar praktijkinformatie afkomstig uit andere landen wel erg behulpzaam zou kunnen zijn, is voor de operationele uitvoering van de uitrol (hoe wordt de communicatie met de afnemers vormgegeven, hoe zet je installatiecapaciteit zo effectief mogelijk in). Dat is een taak van de sector.

8. Onderschrijft u de stelling dat de kwetsbaarheid van slimme meters voor softwarefouten, of zelfs misbruik, in de keten van opname tot facturering groter is dan bij de huidige mechanische meters?

Ten opzichte van de huidige meters (waar geen software in wordt toegepast) worden de slimme meetsystemen door het toevoegen van een softwarecomponent iets kwetsbaarder wat betreft technisch functioneren. Echter, deze kwetsbaarheid staat niet in verhouding tot de belangrijkste voordelen die aanleiding zijn voor deze exercitie, namelijk juist het beperken van de kwetsbaarheid van de administratieve processen en het voorkomen van misbruik. Met de slimme meter wordt de gehele administratieve procesketen aanzienlijk efficiënter. Zowel het energiebedrijf als de klant beschikt op elk gewenst moment over een “harde” meterstand waardoor onenigheid over ‘geschatte’ standen tot het verleden behoort. De huidige foutmarges en onduidelijkheden worden in hoge mate beperkt en er kan nauwkeurig worden afgerekend.

Manipulatie van de meter is, net zoals nu het geval is, nooit 100% uit te sluiten. Wél wordt de kans op fraude beperkt doordat het communicatiesysteem bij manipulatie van de meter daarvan automatisch melding zal maken. Detectie van fraude en misbruik zal daardoor sneller en makkelijker verlopen dan in de huidige situatie.

9. Zo neen, waarop baseert u deze mening?
Zie vorige antwoord.

10. Zo ja, wat zou dit naar uw mening voor consequenties moeten hebben voor de bewijslast bij toekomstige geschillen over energierekeningen bij kleinverbruikers?
De situatie is niet anders dan nu. De meter is verzegeld. Bij eventuele geschillen is de tellerstand die op de meter kan worden afgelezen bindend. Op kosten van ongelijk kan controle van de meter worden aangevraagd.

11. Bent u bereid om een onderzoek te laten doen naar de risico's voor de Nederlandse consument die samenhangen met de blackbox-opzet van de slimme meters, analoog aan het onderzoek van de commissie inrichting verkiezingsproces naar aanleiding van de kritiek van het comité «wij vertrouwen stemcomputers niet»?

Hier spelen in mijn ogen twee zaken, de juridische borging van publieke belangen en de wijze waarop hierover wordt gecommuniceerd naar de burger om eventuele zorgen bij hem weg te nemen.

Wat dat eerste betreft zijn de technische eisen waar de slimme meter aan moet voldoen uitvoerig beschreven en voor alle partijen toegankelijk. De meetfunctie van de meetinrichting moet voldoen aan strenge betrouwbaarheids- en nauwkeurigheidseisen zoals vastgelegd in de Metrologiewet. Ook zijn er op Europees niveau bepaalde technische standaarden waar de meter aan moet voldoen. Het maakt in dat kader geen enkel verschil of het een huidige of slimme meter betreft en in dit opzicht is er dan ook geen sprake van risico's voor de Nederlandse consument.

Voor wat betreft het tweede punt is de energiesector zich bewust van de draagvlakrisico's die zijn verbonden aan de uitrol van de slimme meter. Dat betekent dat (tijdige) communicatie naar afnemers van essentieel belang is, zowel van de overheid als van de sector, om transparant te maken wat de redenen zijn voor plaatsing van de slimme meter en wat de voordelen zijn voor de individuele consument. Van een black-box zal dan ook geen sprake zijn. Ook belangrijke elementen als privacy moeten daarbij voldoende aandacht krijgen en moeten in regelgeving worden geborgd. Hier spreek ik graag verder met u over als het wetsvoorstel verbetering werking energiemarkt in uw Kamer behandeld wordt.

12. Hoe kijkt u in het licht van bovenstaande vragen aan tegen uw voornemen om de Nederlandse consument te verplichten over te stappen naar de slimme meters, met een voorziene uitrolperiode van slechts zes jaar?⁶

Ik verwijs u naar mijn antwoord op vraag 7. Verder rust de plicht feitelijk op de netbeheerder en niet op de consument. Daarbij komt dat ik erg blij ben met het feit dat de sector in 2005 zelf met het voorstel is gekomen voor een grootschalige uitrol en wil ik u er verder op wijzen dat in verband met de implementatie van de Europese energiebesparingsrichtlijn de energieleveranciers worden verplicht de eindgebruiker

⁶ http://www.regering.nl/Actueel/Pers_en_nieuwsberichten/2007/september/14/Iedereen_krijgt_een_slimme_energiemeter

meerdere malen per jaar te informeren over hun verbruik. De Richtlijn gaat er daarbij nadrukkelijk vanuit dat door een frequente en uitdrukkelijke confrontatie met verbruiksgegevens en vooral de kosten van dat verbruik, afnemers zullen worden aangezet tot efficiënter energieverbruik. Ook de momenteel aanhangige voorstellen van de Europese Commissie tot wijziging van de diverse Europese energierichtlijnen leiden overigens tot een dergelijke verplichte informatievoorziening die de mogelijkheid tot individueel energiemanagement moet bevorderen. Zonder een op afstand uitleesbare meter is een dergelijke verplichting niet uitvoerbaar.

De periode van 6 jaar is gekozen om aan de ene kant te voldoen aan de wensen van de leveranciers die eigenlijk liefst nog sneller zouden willen en aan de ene kant rekening te houden met het feit dat netbeheerders voldoende tijd en capaciteit beschikbaar moeten hebben om de uitrol te realiseren.

13. Hebt u kennisgenomen van de kritiek van de Consumentenbond op de wijze waarop u de Nederlandse consument aan de slimme meter wil krijgen? Wat heeft u gedaan met deze kritiek?

In een opiniestuk in de Staatscourant van 22 november 2006, stellen VEMW en de Consumentenbond ondermeer dat de uitrol van nieuwe meters wordt gefinancierd uit excessieve meettarieven. Voorts stelt de Consumentenbond dat de consument niet op de meter zit te wachten of daar dan in ieder geval zelf voor zou moeten kunnen kiezen en dat het positieve effect op energiebesparing uiterst ongewis is.

Voor zover de kritiek zich richt op de kostprijs, kan ik melden dat ik de meterhuur heb bevroren op het niveau van 2005 (zie de volgende vraag). Wat betreft de andere punten heb ik mij terdege de vraag gesteld welk model voor de uitrol van de meters het meest effectief is en optimaal bijdraagt aan de verbetering van de werking van de energiemarkt. Zoals ook aangegeven in het antwoord op vraag 2 is het een misverstand dat de slimme meter alleen is bedoeld om energiebesparing te realiseren. Sterker nog, de slimme meter alléén is onvoldoende voor dat doel. Randvoorwaardelijk is dat met de slimme meter een effectieve informatiefeedback naar de eindgebruiker plaatsvindt en dat het vervolgens afhankelijk is van concreet gedrag van diezelfde eindgebruiker of er daadwerkelijk een besparing wordt gerealiseerd. Door juist diverse marktpartijen de mogelijkheid te bieden om de klant te bedienen met op maat gesneden besparingsdiensten en producten, probeer ik de benutting van de aanwezige besparingspotentie optimaal te bevorderen. In het sectorinitiatief Meer met Minder wordt hier volop gebruik van gemaakt.

Waar de slimme meter v erder aan bijdraagt is het wegnemen van overstapdrempels, het wegvallen van de noodzaak tot schattingen van verbruik en dus onzekerheid over de hoogte van de factuur (klant krijgt dus altijd een accurate nota) en het altijd kunnen beschikken over de meest actuele meterstand bij verhuizing of overstap. Dit bevordert juist de mogelijkheid voor de consument om optimaal gebruik te maken van zijn keuzevrijheid op de energiemarkt. De meter is als noodzakelijk onderdeel van de

infrastructuur geen commercieel gebruiksvoorwerp (zoals een mobiele telefoon). Naast de basisfunctie (namelijk het meten van het energieverbruik), biedt de slimme meter een platform voor aanvullende innovatieve diensten en producten waarmee de consument kosten kan besparen en waar hij vrij uit kan gaan kiezen.

14. Is het waar dat het nieuwe toezichtsregime van de Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) op de metermarkt per januari 2008 niet uitgaat van kostengeoriënteerde tarieven? Zo ja, waarom niet en wat betekent dit naar verwachting voor de tariefstelling na 1 januari 2008?

Ik verwijs u voor het antwoord op deze vraag graag naar de toelichting op de Ministeriële Regeling Meettarieven elektriciteit 2008 van 14 juli 2007 (Stcrt. nr. 141 van 25 juli 2007).

De belangrijkste overweging voor het opstellen van deze Ministeriële Regeling was om ervoor te zorgen dat de NMa in de gelegenheid werd gesteld om de tarieven voor 2008 terug te brengen tot het niveau van 2005.

15. Bent u bereid om deze vragen te beantwoorden vóór de behandeling van het programma Schoon & Zuinig (TK 31 209) door de Tweede Kamer, voorzien voor 29 oktober 2007?

Ik ga ervan uit dat deze antwoorden u tijdig voor dit overleg bereiken.

(w.g.) Maria J.A. van der Hoeven